

QORAQALPOQ DAVLAT YOSH TOMOSHABINLAR TEATR REPERTUARIDAGI ILK PYESANING BADIY XUSUSIYATLARI

Aynura Reymbaeva

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali

Annotatsiya: Teatr san'atining asosiy shakli bo'lgan pyesa tomoshabinga badiiy va estetik ta'sir ko'rsatish maqsadida sahnalashtirilib spektaklga aylantiriladi. Pyesa avvalo, o'zining badiiy xususiyatlari bilan ajralib turadi. Ularni har xil yo'nalishlarda tahlil qilish mumkin. Masalan, pyesaning asosiy badiiy xususiyatlaridan biri bu uning dramaturgik asosidir. Pyesalarning badiiy xususiyatlari dramaturgiyaning tuzilishi va muammolarini o'z ichiga oladi. Uning badiiy xususiyatlarini tahlil qilishda quyidagi jihatlarga e'tibor beramiz. 1. Pyesaning mavzu va g'oyasi - dastlab pyesaning markaziy mavzusi va uning asosiy g'oyasi tahlil qilinadi. 2. Syujet va kompozitsiya - pyesaning kirish, muammo yuzaga kelish qismi, kulminatsiya va echim aniqlanadi. 3. Qahramonlar va obrazlar sistemasi - asar qahramonlarining xususiyatlari, ularning ichki dunyosi, orzu-intilishlari va muammolari tahlil qilinadi. 4. Badiiy usullar va til - pyesada qo'llanilgan badiiy vositalar (simvollar, metaforalar, ramzlar) belgilanadi. 5. Janr xususiyatlari - pyesaning qaysi dramatik janrga tegishli ekanligi aniqlanadi. Yuqorida ta'kidlab o'tilgan yo'nalishlarning barchasi pyesaning badiiy xususiyatlarini aniqlashga yordam beruvchi vositalar bo'lib, ular pyesaning badiiy qimmatini chuqurroq anglashga yordam beradi. Ushbu qoidalaridan kelib chiqib, Qoraqalpoq davlat yosh tomoshabinlar teatrining shakllanishiga turtki bo'lgan va teatr repertuarida muvaffaqiyat qozongan ilk asarning badiiy xususiyatlarini ochishga kirishdik.

Kalit so'zlar: pyesa, janr, dramaturg, spektakl, syujet, g'oya

ARTISTIC CHARACTERISTICS OF THE FIRST PLAYS IN THE REPERTOIRE OF THE KARAKALPAK STATE THEATER FOR YOUNG SPECTATOR

Aynura Reymbaeva

Nukus branch of Uzbekistan State Institute of Arts and Culture

Abstract: The main form of theatrical art, the play, is staged for the audience and transformed into a performance in order to create an artistic and aesthetic effect. The play is primarily separated by its artistic features. They can analyze them in different directions. For example, one of the basic artistic features of the play is its player base. The artistic features of plays include the structure and problems of the

dramaturgy. In the analysis of its artistic features, we pay attention to the following aspects. 1. The topic and idea of the play is analyzed the central theme of the play and its main idea. 2. The plot and composition is the entry of the play, the problem of the problem, the solution and solution is determined. 3. The system of characters and images - the characteristics of the characters of the work, their inner world, dreams, aspirations and problems are analyzed. 4. Artistic devices and language - the artistic means used in the play (symbols, metaphors, images) are identified. 5. Genre characteristics - it is determined to which dramatic genre the play belongs. All the above-mentioned aspects are means that help to determine the artistic features of the play and contribute to a deeper understanding of its artistic value. Based on these principles, we began to explore the artistic features of the first plays that gave impetus to the formation of the Karakalpak State Young Spectators' Theatre and achieved success in its repertoire.

Keywords: plait, genre, dramatist, spectacle, plot, idea

Qoraqalpoq davlat yosh tomoshabinlar teatri repertuarining ochilishida dramaturg K. Raxmanovning "Kechikkan bahor" spektaklining o'rni katta bo'lgani kabi teatr repertuarining shakllanishida va uning boyib borishiga katta hissa qo'shgan spektakllardan biri bu shoir dramaturgning "To'qqiz bemaza to'ng'ildoq va bir uddaburon chinqildoq" spektaklidir. Ushbu spektaklning pyesa holatini tahlil qilib boramiz. Shoir va dramaturg K. Raxmanov o'zining "To'qqiz bemaza to'ng'ildoq va bir uddaburon chinqildoq" komediyasini bolalar mavzusiga moslab, qoraqalpoq xalq ertagi asosida yozgan. Komediya o'zining mohirona yozilganligi va komik voqealarga boyligi, voqealarning oddiy, ammo ko'rkam yozilishi bilan ajralib turadi. Shu sababli ham, pyesa badiiy xususiyatlari bilan ajralib turganligi bois spektakl darajasiga ko'tarilgach, butun tomoshabinlarni o'ziga jalb qilgan. Spektakl nafaqat bolalarning, balkim, katta yoshdagi teatr iqlosmandlarining ham ko'nglidan joy olgan. Pyesa janr xususiyatlaridan kelib chiqqan holda komediya turiga tegishli. Ikki bo'limli musiqali komediyaning asosiy g'oyasi bir tomondan kulgiga to'la bo'lgani bilan, ikkinchi tomondan og'riqli hayot haqiqatini o'zida mujassamlashtiradi. Pyesa dastlab uddaburon chinqildoqning tilidan gapiriladi. Chinqildoq yer to'lada tug'ilgan, otasi o'lib ketkan bir bechora o'g'il bola edi. Unga boyning to'qqiz bemaza to'ng'ildoq bolalari kun bermaydi. Qachon qarama chinqildoqdan foydalangani foydalangan. Dramaturg pyesa orqali yetimga ozor bergan boyning bemaza bolalari pand yeb qolishlarini tasvirlash orqali insonparvarlik singari yuqori fazilatlarni va insonlar psixologiyasi kabi murakkab g'oyani olg'a suradi. Shu sababdan, pyesaning yoshlarni tarbiyalash kabi murakkab vazifalarni bajarishdagi o'rni nihoyatda katta. "To'qqiz bemaza to'ng'ildoq va bir uddaburon chinqildoq" deya mavzusi bekorga qo'yilmagan. Pyesaning mavzusida asosan, kambag'allik va boylik munosabati,

mehnat va hiylagarlik, haqiqat va jasorat, inson qadri singari taraflar jamlangan. Shu o'rinda pyesaning syujet qismiga nazar soladigan bo'lsak, kirish qismida chinqildoq o'z tilidan yarim yetim ekanligini, otasi o'lib qolganligini va o'zining ismi bo'lmay bechora onasi uni "Ha, bola", "Anavi bola" deya nomlashini gapiradi. Boyning to'qqiz bemaza bolalari uni qo'ymay, unga bemazalik qilib mazasini olib bo'ladi. Bunga chiday olmagan chinqildoq "chinq chinq" deb yuradi va uning ismi "chinqildoq" deb aytilib ketiladi. Ammo, chinqildoq o'z ismini bilmasa ham qanday yashayotganligini biladigan bola. Ertak pyesa ma'noli, kulguli va ikkinchi tarafdin yoqimsiz hislatlar gavdalantirilgan quyidagi musiqa qatorlari bilan boshlanadi.

Musiqa

To'nqildoqlar, to'nqildoqlar!

Aqli yo'q anqildoqlar

Sal narsaga mestey bo'lib

Yorilgancha panqildoqlar!

Men yolg'izman, bular to'qqiz

Odam emas haqiqiy o'kiz

Bular qilgan qiliqlarni

Etmas edi hatto to'ng'iz.

Bundan so'ng to'qqiz bemaza to'nqildoqlar oddiy narsa ustida tortishib, urushib to'nqildab turadi. Ular orasiga chinqildoq ham keladi. Hammasi ekin ekish borasida tortishadi. To'qqiz bemaza to'nqildoqlar orasidan bittasi chinqildoqqa bitta ulush va o'zlariga yani to'qqiziga bitta ulush adolatdan emas ekanligini aytadi. Yana bitta to'nqildoq chinqildoqning ustidan kulib ekin ekishga qo'shilmasa bir o'zi o'kiz bilan gunda hayday olmasligini ta'kidlaydi. Ammo, chinqildoq bularga qarshi borsa ham ohirida rozi bo'lib to'nqildoqlarga shart qo'yadi. Uning birdan-bir sharti o'rinlanishi kerak bo'lgan ishlarning to'g'ri ulashtirilishi edi. Chinqildoqqa ekin ekishga don topishni buyiradi. Boshqalariga ham topshiriqlar beriladi. Muammoning yuzaga kelish qismida to'nqildoqlar otasi o'lgandan keyin hech go'sht emaganligini va bitta o'kiz so'ymoqchi ekanliklarini aytishadi. Barchasi bir og'izdan chinqildoqning o'kizini so'yishni tavsiya etadi. Bu chinqildoq uchun og'ir kechadi. Dastlab ularga qarshi chiqsa ham ko'nishga majbur bo'ladi. Qornini to'ydirgan to'nqildoqlar chinqildoqning o'kizini yeb bo'lib, uning ustidan mazza qilib kulishadi. Chinqildoq bunga chiday olmay nima uchun unday qilayotganlarini ulardan so'raydi. Mana shu yerda ular orasida muammo yuzaga chiqadi. Muammo shundaki to'nqildoqlar adolatsizlik qilib chinqildoqqa o'kizi endi yo'qligini, hoqlagan odamga arz etishini aytadi. O'zlarining o'kizi so'yilmasligini aytib, chinqildoqni hafa qiladi. To'nqildoqlar bilan chinqildoq orasidagi kelishmovchiliklardan so'ng barchasi chinqildoqni tepkilab uradi. Chinqildoq "vay-vay" deya yig'laydi. So'ng ular "o'lib qolmasin" deb qochib ketadi. Shunday vaqtda chinqildoqning yonginasidan Jiyemurat

qaroqchi o'tadi. Qaroqchi chinqildoq bilan tanishadi. Chinqildoqdan qaroqchi o'kizning terisini va uning ichidagi go'shti qayerda ekanligini so'raydi. Chinqildoq unga o'kizi harom o'lganini va yolg'iz o'kizining terisini olib qolganligini aytib qiynaladi. Jiyemurat qaroqchi esa chinqildoqga vadalar berib, iziga ergashib yurishini, o'g'irlik qilib ko'p o'kizli bo'lishini aytadi. Chinqildoqga bu ish maqul kelmaydi. Ammo, chinqildoqni yuborgisi kelmay har narsani so'rab tura beradi. Ohirida qaroqchi sherik bo'lishga ko'nmay turgan chinqildoqga "o'ldiraman" deb unda qo'rquv hissini uyg'otadi. Chinqildoq yolvorib: "Men bir g'arib bechoraman. O'ldirmang", - deb baqiradi. Shunday qilib qaroqchi unga: "Bo'ldi men sening og'angman. Sen esa mening tug'ishganimsan. Boshqa gap-so'z yo'q! Agar bir nima bo'lsa sir ochma, o'zim hammasini to'g'rilayman. Tushunding mi?", - deb boshini ushlab o'lib qoladi.

Ko'rinib turibdi, ertak pyesaning yuqoridagi qismi muammoning yuzaga kelish qismidir. Yani pyesada muammo ketidan muammo paydo bo'liabdi va bu esa har qanday o'quvchini o'ziga jalb qilib "Voqea davomi nima bo'lar ekan?" degan sirli so'roqqa ko'mib qo'yadi. Demak, pyesa muallifi konfliktlardan to'g'ri foydalanib, buni mohirona yozgan. Ertak pyesaning eng asosiy qismi bo'lgan kulminatsiya nuqtasiga e'tiborimizni qaratsak. Bu nuqtada voqealar rivojlanadi va eng buyuk cho'qqiga ko'tariladi. Voqea davomida chinqildoq o'lib qolgan qaroqchi og'asini qayg'urib o'tirganida uning yoniga kelgan boyga osilib, tuhmat qiladi. Uni qoziga aytmoqchi ekanligini bildiradi. Boy qo'rqib chinqildoqga og'asining o'limi o'rniga barcha mollari berib, tovon to'lashini, buni hech kimga aytmashligini va og'asi o'limini o'z bo'yniga olishini aytib yolvoradi. Shunday tarzda boy chinqildoq bilan kelishib, gaplashib olishadi. Bunda voqealar ketma-ket o'zgaradi va pyesa har qanday o'quvchini o'ziga tortmay qo'ymaydi. Achchiq, ammo qiziqarli voqea yuz berishiga bizda ichonsh hissi paydo etadi. Keyingi pardada to'nqildoqlar chinqildoqning bir qancha mol olib kelayotganligiga hayron bo'lib lol qoladi. To'nqildoqning bittasi mollari o'g'irlik ekanligini aytsa, yana biri chinqildoqning ostidagi otiga hayron bo'ladi. Ulardan yana bittasi: "Endi chinqildoq o'kizini so'yanligimiz uchun bizdan o'ch oladi", - deydi. Shunday qilib turganida ularning yoniga chinqildoqning o'zi keladi. Aynan mana shu yerda voqea avjiga chiqadi. Chunki, chinqildoq to'nqildoqlarni aldab, chuv tushiradi. Voqea keskin o'zgaradi. Chinqildoqdan to'nqildoqlar mollarni qayerdan olganligini so'raganida u o'z o'kizini so'ydirganligi uchun ularga qayta-qayta "rahmat" aytadi. To'nqildoqlar "Nimaga?"- deganida, chinqildoq bozorda o'kizning terisi juda qimmat ekanligini, o'kizning terisini sotib, katta daromatga ega bo'lib mollarni sotib olganligini aytib ularni boplaydi. Ular buning gapiga ishonadi. Kamiga chinqildoq bu gaplari bilan ularni aldagani ozdek, o'kiz terisiga qaridorlar ko'p ekanligini aytadi. O'z-o'zidan ko'rinib turibdi ertak pyesa komik voqealarga juda boy. Bu yerda biz chinqildoq va

to'ngildoqlarning komik tarzda gaplashgan quyidagi musiqa qatorlaridan bilamiz. Pyesaning ham qiziqarli, ham iqcham, komedik voqealarga boy ekanligiga guvoh bo'lamiz.

Musiqa

Chinqildoq: O'kizlardan qutilamiz

Teri pullab qutirasiz

Shoshilmasdan sotsangizlar

Savdosini qotirasiz.

To'ngildoq: Bizga qiyinmas savdosi

Baqiramiz beri deb

Bor mi odam bolasi

Oladigan teri deb

Qanchalarga sotamiz

Pullariga botamiz.

Ertak pyesaning musiqa qatorlari voqealarga mos ravishda yozilgan bo'lib, chinqildoqning gaplariga diqqatimizni qaratamiz. Bu to'rtlik oddiy xalqona til bilan yozilgan. Ammo, to'rtlikning ichida bir qancha qatlamli ma'no yashiringan. Masalan, chorvachilik bilan shug'ullanadigan insonlar hayotidan olingan realistik lavhalar aks ettirilgan. Bir marta o'qiganda musiqa qatorlari oddiy ko'rinishi mumkin, ammo, unda ramz va metaforalar seziladi. "O'kizlar" so'zi bevosita hayvonni bildirgan bo'lsada, u ramziy ma'noda ishlatilgan bo'lishi mumkin. Masalan, yaramas odamlar, eskirgan fikrlar yoki jamiyatga og'irlik bo'layotgan "elementlar" deb talqin qilish ham mumkin. Bu jihatlarni hisobga olgan holda she'r satirik ruhda, kulgili, tanqidiy ohangda yozilgan deb olib qaraymiz. Shuningdek, dramaturg she'r qatorlarida badiiy vositalardan o'rinli foydalangan. Badiiy vositalar sifatida quyidagilarni ko'rib chiqamiz.

Metafora (ramz): "O'kizlar" - real hayvon bo'lishi bilan birga, befoyda odamlar, eskilik, sustkashlik ramzi bo'lishi mumkin.

Ritmik tuzilish: Har bir misra bir xil bo'g'inga ega va she'r musiqiylikni saqlagan.

Xalqona uslub: So'zlashuv tiliga yaqin, bu har qanday o'quvchi uchun qiyinchilik tug'dirmaydi. Hazilomuz va sodda tilda yozilgan.

To'ngildoq tilidan gapirilgan she'rning asosiy qismida savdo tushunchasi turibdi. She'r misralarida ochko'zlik, pulga yaqinlik tanqid qilinadi. Ayniqsa, "Pullariga botamiz" iborasida katta ma'no bor. Bu shunday bir katta ma'no-ki, haddan oshgan boylik emas, balki ma'naviy emirilish, halokat ma'nosida qo'llanilgan.

Pyesaning echim qismiga diqqatimizni qaratamiz. Bu bo'limda chinqildoqdan aldangan to'ngildoqlar qopning ichiga chinqildoqni solib qiynaydi. Chinqildoq "Aldamadim!" deya baqiradi. Ammo, to'ngildoqlar uning gapiga e'tibor bermaslikni,

chinqildoqni qop ichida oqib turgan suvga tashlashni aytishadilar. Endi shunday qilmoqchi bo'lib turganlarida uzoqdan bittasi ko'rinadi. To'nqildoqlar "Boshimiz baloga qolar" deb qochib ketishadi. Yo'lovchi qopga qarab hayron bo'lib: "Birovdan tushib qolgan hosil narsa bo'ldi bu. Aytmoqchi bu hozirgina qochib ketkan bolalarning narsasi emasmi? O'g'irlik bo'lgandan so'ng qochgan ekanda. Buni olayinda men ham qochayin", - deb otning qamchisi bilan qopni turtib ko'radi. Qop qimirlaydi. Yo'lovchi qo'rqib keyin chekinadi. Qop ichidagi chinqildoq gapiradi. U yo'lovchi bilan tanishadi. Yo'lovchining ismi Hakimboy edi. Hakimboy chinqildoqdan qop ichida nima qilayotganini so'raganida u shunday deb javob beradi. Chinqildoq: "Siz ko'rgan qochib ketgan bolalar biyning o'g'illari. Men esa eng katta biyning bolasiman. Ular meni xonlik taxtiga o'tirg'izmoqchi bo'ldi. Men yo'q dedim. Chunki, menda odamlarga buyruq berishga savlat, yoki boshimda savod yo'q. Shu sababli, xon bo'lishga istak bo'lmadi. Keyin ular rad javobimni eshitib meni qop ichida oqib turgan suvga tashlashmoqchi bo'ldi". Bu gaplarni eshitkan Hakimboy chinqildoqdan xonlikni sotib olishni aytadi. Chinqildoq qop ichidan chiqarib olishni aytib, kelishib olishadi. Yo'lovchi xon bo'lishga kirishib, chinqildoqga bir suruv qo'ylarini, ostidagi otini va cho'ponini berishini, shuningdek, uni keyinchalik vazir etib tayinlashni ta'kidlaydi. Cho'poni Ashirniyozni chaqiradi. Chinqildoq yo'lovchiga kiyimlarini almashib kiyib olishini, to'nqildoqlar qop ichida suvga tashlamoqchi bo'lganida xon bo'lishga rozi bo'lishini aytishni tushuntiradi. Shu tarzda ikkalasi kiyimlarini almashtirib kiyishadi va qop ichiga Hakimboyi solib, o'rniga olib borib qo'yadi. Cho'pon esa suruv qo'ylarni haydab chinqildoq ketidan yuradi. Chinqildoq ketishi bilan to'nqildoqlar keladi. Yo'lovchi "Xon bo'laman" deb baqiradi. To'nqildoqlardan bittasi "Suv ostida baliqlarga xon bo'larsan", - deydi. Hammasi uning ustidan kulishadi. So'ng, "Baliqlarga salom degin", - deya qopni suvga otib yuboradi.

Yakunlovchi ko'rinishda voqea shunday ko'rinishda davom etadi. To'nqildoqlar chinqildoq izidan erib keladi. Chinqildoqdan qo'ylarni qayerdan olganini so'raganida uning jahli chiqib aytmassligini, daryoga tashlagani uchun beli og'irib turganligini bildiradi. Lekin, to'nqildoqlar aytishini kutib uni qo'ymaydi. Chinqildoq voqeani hech kimga aytmay sir tutishini, buni boshdan-oyoq faqat ularga aytib berishini aytadi. To'nqildoqlar diqqat bilan tinglaydilar. Chinqildoq: "Sizlar meni daryoga tashlagan vaqtda daryo tubiga ketayotib o'lim oldida bir marta bo'lsa ham ko'zimni ochib qolmoqchi bo'lganimda ko'zimni ochib yuborganim! Qudratli narsa... Ha qudratli! Ajoyib bir dunyoning ichida yuribman. Hamma yoq suruv-suruv qo'ylar. Bir guruhin bir serke boshlab kelmoqda ekan, meni ko'rdi yonimga chapqillab keldi-da "Shu vaqtgacha qaylarda yuribsan?", - dedi. Huddi odamdek gapiradi! Ularni cho'ponim bilan haydab kela berdik". Chinqildoq bo'lgan voqealarni gapirib beradi. To'nqildoqlar boshida ishonmay turishadi. Ammo, uni daryoga otganlarini

eslab, voqealar haqiqatga yaqin kelishini aytishadi. Shu tarzda chinqildoq ularni ishontiradi. U tarafdagi qo'ylar to'qqiziga ham yetishini, borib olib qaytishini buyiradi. To'nqildoqlar suruv-suruv qo'ylar olamiz deb chinqildoq borgan tomonga shoshiladi. Har biri bittadan qop olib, bog'lash uchun qo'llariga ip ham oladi. Chinqildoq kimdan boshlashini bilmay, ulardan so'raydi. Eshniyoz to'nqildoq: "Eng kattasi men. Mendan boshla", - desa, Doshniyoz: "Bizlar tug'ishgan aka-ukamiz. Shu vaqtgacha hammaga boshliq bo'lganing yetar. Endi bir marta bo'lsa ham o'rningni bizga ber", - deydi. Bu gaplarni eshitib turgan Palmurod: "Otam paqir eng kichkinasi deb meni yaxshi ko'radigan edi. Mendan boshla!", - deb o'zini ko'rsatadi. Bu yoqdan Xalmurod: "Otangiz bizlarni tug'gan ayolini yaxshi ko'radigan edi. Mendan boshla!" - desa, Nurimbet to'nqildoq: "Bizning onamiz katta ulamoning qizi. Musulmonchilikni yodga olsangiz, mendan boshlang!", - deb olg'a talpinadi. Shu tarzda har biri "Mendan boshla" deya tortishadi. Chinqildoq ularga: "O'zlaringiz kelishib olinglar", - deydi. To'nqildoqlar ko'p tortishib turishadi. Shu vaqtda chinqildoq shunday javob beradi:

Pand berdingiz doim menga

Achchig'im bor tarqamagan

Suv tubida qo'y bo'lami

Aqli yo'q anqildoqlar.

Ochko'zlikni yo'q etaylik

To'nqildini qo'yaylik

Kelib birga do'st bo'laylik

Tug'ishganbiz jo'ralarim!

Yakunlovchi qismda chinqildoq to'nqildoqlarni do'st bo'lishga chorlaydi.

Musiq:

Chinqildoq: Chinqildoqman, chinqildoqman

Mehnat desa dinqildoqman

To'nqildoqlar yaqinlatsa

Qishlog'imda qolmabman.

To'nqildoqlar: Kel, Chinqildoq, chetlab qolma

Ko'p gaplarni ko'nglinga olma

Do'stlashaylik endi bizlar

Totuvlikdan qimmat bormi?

Hammasi: Endi bizlar do'st bo'lamiz

O'kiz qo'shgan qos bo'lamiz

Moldek etib ekin ekib

Bir birovga es bo'lamiz.

Pyesa yuqoridagi musiqa qatorlari bilan yakunlanar ekan, shoir va dramaturg K. Raxmanov yakunlovchi qismda do'stlik, hamkorlik va bir-birini qo'llab-quvvatlash

haqida fikr yuritadi. Dramaturg faqat do'stlik va hamkorlikni ifodalab qo'ymasdan mehnat va samaradorlik, birgalikdagi maqsad va kuchni ham ta'kidlaydi. Masalan, "Bir-birovga es bo'lamiz" misrasining ma'nosi biror kishiga "es bo'lish" - bu yordam berish, yo'l ko'rsatish yoki qo'llab-quvvatlashni anglatadi. Umuman olganda ertak pyesani o'qir ekanbiz, pyesa yosh avlodni tarbiyalashda va ularning komil bo'lib etilishida katta xizmat qilishiga ishonshimiz yanada ortadi.

Har bir badiiy asarda ijobiy va salbiy qahramonlar bo'lgani kabi "To'qqiz bemaza to'nqildoq va bir uddaburon chinqildoq" ertak pyesasida ham bunday qahramonlar mavjud. Shu o'rinda pyesadagi ijobiy va salbiy qahramonlarni aniqlashga kirishamiz.

Chinqildoq - jasoratli, chaqqon, g'ururli va oddiy inson. U oqir-oqibat to'nqildoqlar bilan birlashib, totuv yashashni istab ulardan do'stlikni istaydi. Shu sababli u ijobiy qahramonlar qatoriga kiradi.

To'qqiz bemaza to'nqildoqlar - bular salbiy qahramonlar. Hech bir ishga yaramaydigan, erinchoq, ammo, boylikka o'ch bo'lgan manfaatparastlar. Ularning nomlari: Eshniyoz to'nqildoq, Doshniyoz to'nqildoq, Xoshniyoz to'nqildoq, Pirimbet to'nqildoq, Nurimbet to'nqildoq, Sirimbet to'nqildoq, Elmurod to'nqildoq, Xalmurod to'nqildoq, Palmurod to'nqildoq. Bundan tashqari pyesada Yo'lovchi boy, Jiyemurod qaroqchi va boy obrazlari ham bor. Yo'lovchi boy juda anqildoq, ishonuvchan va sodda kishi ro'lida tasvirlangan. Jiyemurod qaroqchi salbiy qahramonlardan biri bo'lib, u makkor, hiyla o'ylovchi va manfaatparast kishidir. Boy ro'lidagi obraz esa sodda, qo'rqqoq kishi sifatida aks etadi. Asardagi simvollarga to'qталadigan bo'lsak, to'qqiz to'nqildoq - manfaatgo'y guruhlar ramzi. Chinqildoq - kambag'al, lekin aqlli inson timsoli. Pyesaning badiiy xususiyatlarini ochishda yordam beradigan eng muhim badiiy jihatlaridan biri bo'lgan voqea zamoni va makoniga qaraymiz. Asar voqeasi makoniga nazar soladigan bo'lsak, voqea qishloqda bo'lib o'tadi. Zamon holatidan kelib chiqib, voqealar badiiy shaklda uzaytiriladi. Voqea joyi va vaqti orqali muallif yangicha g'oya va ruhiy holatni ifodalab o'tgan. Bu esa dramaturg qalamining mohirligidan dalolatdir.

Xulosa qilib aytganda, pyesa o'ziga xos yumori va dramatik vaziyati bilan har qanday o'quvchini o'ziga jalb eta oladi. Asar bizni adolat, mehnat, insoniy fazilatlar va aql bilan ish yurgizishga undaydi. Ayniqsa, yoshlarning hayotda o'z o'rinlarini topishiga to'g'ri yo'nalish bera oladi deb o'ylaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. To'rayeva B, Ko'chimov U. Adabiyotshunoslik. -T.: MALIK PRINT CO, 2022.
2. Abdusamatov H. Drama nazariyasi. -T.: G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 2000.

3. Raxmanov K. Tog‘iz to‘nqilda bir shinkildek. -NO‘KIS.: 1980
4. Bayandiev T. Qoraqalpoq sahnasidagi odimlar. Jurnal. «Teatr» (2016).
5. Qoraqalpoq yosh tomoshabinlar teatrining telegramdagi rasmiy sahifasi - <https://kktyuz.uz>.